

kvinnliga författarskap behandlats i litteraturhistorieskrivningen börjar tiden kanske bli mogen för mer syntetiserande resonemang. Agneta Rahikainens ambitiösa avhandling om skapandet av Edith Södergranbilden bildar en mycket god grund till en sådan större berättelse.

Författare

Åsa Arping, universitetslektor, docent, Litteraturvetenskap, Göteborgs universitet
(asa.arping[at]lir.gu.se)

ELINA ARMINEN

Maanaisen tanssi

Toni Lahtinen: Maan höryävässä sylissä. Luonto, ihminen ja yhteiskunta Timo K. Mukan tuotannossa. Helsinki: WSOY, 2013. 345 s.

Toni Lahtinen etsii tutkimuksessaan *Maan höryävässä sylissä. Luonto, ihminen ja yhteiskunta Timo K. Mukan tuotannossa* tuoreita välineitä ymmärtää Mukan tuotannon avainteemoja. Mukan tuotanto on ollut viime vuosina vilkkaan uudelleenarvioinnin kohteena. Juha Ridanpään (2004), Leena Mäkelä-Marttisen (2008) ja Elina Armisen (2009) tutkimukset ovat nostaneet esiin Mukan tuotannon yhteiskuntakriittistä, romaanikerronnan keinoja koettelevaa ja pohjoista maisemaa aktiivisesti merkityksellistävä puolta. *Maan höryävässä sylissä* jatkaa Mukan yhteiskuntakriittisten teemojen tarkastelua. Samalla Lahtinen kohdistaa huomion luonnon ja seksuaalisuuden teemoihin. Ne ovat paljolti määrittäneet kuvaa kirjailijan tuotannosta, mutta aiemmassa tutkimuksessa niitä ei ole tarkasteltu kovinkaan laajasti.

Tutkimuksessa *Maan höryävässä sylissä* tarkastelun keskipisteessä on Mukan tuotannossa toistuva metafora maasta naisena. Lahtinen osoittaa, kuinka maanaisen kuvissa risteävät käsitykset ihmisen, luonnon ja yhteiskunnan suhteista. Tutkimus laajenee myös muihin Mukan teosten luontosuhdetta jäsentäviin trooppeihin, kuten ihmissuteen, erämaahan ja apokalypsiin Siinä sovelletaan ekokriittistä ja kirjallisuushistoriallista näkökulmaa. Lahtisen lukutapa pohjautuu Greg Garrardin teoksessaan *Ecocriticism* (2004) esittelemään näkemykseen laajoista luonnon ja kulttuurin suhdetta jäsentävistä troopeista. Samalla hän suhteuttaa

Mukan teoksia 1960-luvun kirjallisuushistorialliseen kehukseen. Myös intertekstuaalisten suhteiden selvittämisellä on keskeinen sija. Mukan tuotannon taajat viittaukset aiempaan kirjallisuuteen, taiteeseen ja erilaisiin dokumenttiaineistoihin näyttäytyvät linkkeinä aikalaiskeskusteluihin ja luonnon esittämisen traditioon.

Lahtisen esitystavaltaan yleistajuisuutta tavoitteleva tutkimus tarjonnee antoisia lukuhetkiä sekä Mukkaan ja 1960-luvun kirjallisuushistoriaan perehtyneille että niitä vähemmän tunteville. Tutkimuksen tärkeänä ansiona on perusteellinen arkistotyö. Mukan koko kaunokirjallisen tuotannon lisäksi tarkasteltavana ovat kirjailijan lehtiartikkelit, julkaisemattomat käsikirjoitukset, kirjeet sekä muuta 1960-luvun dokumenttiaineistoa. Arkistoaineistojen perusteella Lahtinen avaa ansiokkaasti sitä, kuinka kirjailija itse jäseni työnsä merkitystä ja työsti samoja teemoja niin kaunokirjallisuuden, kuvataiteen kuin asiaproosankin keinoin. Erilaisten tekstien vuoropuhelusta syntyy tulkintoja Mukan tuotannon yhteyksistä pohjoissuomalaiseen kulttuuriradikalismiin, ydinsodan uhan herättämään levottomuuteen ja kirjasotien sähköistämään kirjalliseen elämään.

Trooppien analyysi toimii metodologisena välineenä hyvin, joskin tutkija käyttää paikoitellen käsitteitä trooppi ja metafora lomittain ja epätarkasti (esim. s. 26–30.) Metodi tekee tilaa Mukan unenomaiselle kuvakielelle ja samalla sitoo tulkintoja aikaansa. Sen avulla osoitetaan havainnollisesti maanaisen hahmon keskeisyys kirjailijan tuotannossa. Lahtisen romaanianalyysit ovat pääosin vakuuttavia. Erityisen vivahteikas on tulkinta teoksen maanaisen hahmon rakentumista suhteessa maalaus- taiteen klassikoihin ja Federico Garcia Lorcan runoihin teoksessa *Täältä jostakin*. Teoksen *Maa on syntinen laulu* runo- ja proosatasojen tulkinta on usein tuottanut kirjallisuudentutkijoille vaikeuksia ja analyysi on painottunut enemmän proosaosiin. Lahtisen tulkinnessa nämä tasot nivoutuvat läheisesti yhteen. Muutamissa kohdissa tekijä innostuu yksittäisistä intertekstuaalisista kytköksistä ehkä liikaakin. Lahtinen esimerkiksi tulkitsee *Kyyhkyä ja unikkaa* Samuli Paulaharjun tarinan ”Lussin Pieti ja kuninkaantytär” tietoisena mukaelmana. Koska viittauksen tärkeyttä painotetaan hyvin voimakkaasti, jäin lukijana kaipaamaan pelkkien temaattisten yhtymäkohtien osoittamista tarkempaa analyysiä siitä, kuinka Mukan romaani rakentuu Paulaharjun sadun varaan ja millaisia uusia merkityksiä tekstien kohtaaminen tuottaa.

Tutkimuksen *Maan höyryvässä sylissä* tehtävänasettelu ja valitut tulkintakontekstit herättävät joitakin kriittisiä ajatuksia. Tutkimuksen aihepiiri on laaja: luonnon ja ihmisen suhde osana Mukan maailmankuvaa. Laajuuteensa ja haastavuuteensa nähden tutkimustehtävä on muotoiltu varsin impressionistisesti. Laajimmillaan Lahtinen sisällyttää luontoon Mukan maailmankuvan ulottuvuutena kaiken, mikä linkittyy maanaisen trooppiin. Tällöin tarkasteluun sisältyvät väljästi kysymykset ihmisen ja luonnon suhteesta kuin yhteiskunnasta, isänmaallisuudesta, taiteilijakuvasta ja maaltamuutosta. Tämä tuottaa epävarmuutta siitä, mikä oikeastaan on tutkimuksen tärkein fokus. Hämmennystä tuottaa myös

se, että vaikka tutkimustehtävä koskee ihmisen, luonnon ja yhteiskunnan suhteita, tärkein konteksti on 1960-luvun kirjallisuushistoria. Varsinkin tutkimuksen alkupuolella Mukan teosten lehdistövastaanotto ja keskustelu kirjasodista dominoivat tulkintoja. Sen sijaan 1960-luvun luontokäsitysten ja ympäristökeskustelun konteksti, joka on ihmisen ja luonnon suhteiden tarkastelun kannalta tärkeä, saa yllättävän vähän tilaa. Näiltä osin tutkimustehtävän muotoilu ja aineiston rajaaminen olisi vaatinut tarkentamista.

Kritiikkinä mainittakoon myös, että tutkimuksen viittaustekniikka tekee paikoitellen monologisen vaikutelman. Koska aiempaa Mukkaa koskevaa tutkimusta on paljon, uusien tulkintojen suhteuttaminen aiempiin on tärkeää. Lahtinen tuntee muut Mukkaa käsittelevät tutkimukset hyvin ja viittaa niihin paljon. Hän mainitsee myös tavoitteekseen haastaa aiempia tulkintoja. Usein maininnat aiemmasta tutkimuksesta ovat kuitenkin loppuviitteissä tai viite koskee jotakin yksityiskohtaa vaikka asiaa olisi selvitetty laajastikin. Tällaisia ovat esimerkiksi groteskiin, pasifismiin sekä taidetta ja viihdettä koskeviin käsityksiin liittyvät teemat. Keskustelusta olisi syntynyt dynaamisempi vaikutelma, jos leipätekstissä olisi avattu selkeämmin näkymiä aiempaan tutkimukseen ja osoitettu, kuinka ihmisen ja luonnon suhteen huomioiminen avartaa tulkintamahdollisuuksia.

Kokonaisuutena *Maan höyryvässä sylissä* on innostava tutkimus. Lahtisen tapa tarkastella Mukan kaunokirjallisia tekstejä, kuvataidetta, varhaisia käsikirjoituksia ja artikkeleita lähestyy kiinnostavasti tuoretta tekijyyttä käsittelevää tutkimusta. Tällainen, erilaisten aineistojen ristiinvalottamiseen liittyvä lukutapa tarjoaisi paikkoja myös laajemmille metodologisille pohdinnoille.

Kirjoittaja

*Elina Arminen, FT, yliopistonlehtori, kirjallisuus, Itä-Suomen yliopisto
(elina.arminen[at]uef.fi)*